

Г. М. Редькіна

orcid.org/0000-0002-7000-8062

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри соціології

Дніпровського державного технічного університету

ПОЛІТИЧНІ ЦІННОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ: ЧИ Є ТРАНСФОРМАЦІЯ?

Постановка проблеми. Наукова проблема політичних цінностей молоді в Україні є актуальною для вивчення з багатьох причин. Україна переживає складний період війни, й, відповідно, трансформації, змін та викликів, які впливають на цінності та погляди молоді. Молодь є активною частиною суспільства, тому їхні погляди та цінності впливають на подальший розвиток країни. Розуміння їхніх політичних установок та переконань є важливим для формування демократичного суспільства. Важливо звернути увагу на політичну соціалізацію молоді як частину загальної культури, оскільки управління та коригування цього процесу є ключовим для формування активної громадянської позиції покоління, якому відстоювати та відбудувати Україну.

Отже, висвітлення вказаної теми допоможе краще зрозуміти, чи політичні цінності домінують серед молоді, як вони впливають на суспільство, як можна сприяти позитивному формуванню політичних цінностей молоді в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає можливість стверджувати, що частково проблема вивчення цінностей студентської молоді України вивчалася й вивчається вітчизняними вченими.

Науковими розвідками у даному спрямуванні займалися такі вчені, як М. Бліхар (Бліхар, 2011), яка вивчала духовні цінності студентської молоді; І. Бурцева (Бурцева, 2012) що присвятила свої дослідження діагностиці рівнів сформованості цінностей у студентської молоді; М. Євтух (Євтух, 2008), який вивчав різні аспекти освіти, включаючи вплив національно-культурних цінностей на соціалізацію особистості, О. Сухомлинська (Сухомлинська, 2005), що досліджувала різні аспекти освіти, включаючи формування моральних цінностей особистості та інші науковці.

Сьогодні питання дослідження цінностей молоді знов актуалізуються, оскільки сучасне життя стає все більш складним і динамічним. Українська молодь зіткнулася з новими викликами, такими як війна, глобалізація, технологічні зміни, економічна нестабільність та соціальні катаклізми, які впливають на їхні цінності та переконання. Саме молодому поколінню, яке навчається, доведеться відбудувати нашу країну і ментально, і духовно, і, звісно, фізично. Серед цінностей молоді політичні цінності відіграють важливу роль у формуванні їхнього світогляду та розвитку.

Вивчення політичних цінностей молоді в Україні потребує ретельного дослідження, бо пов'язане з ціннісним потенціалом, аналізом і комплексною оцінкою змін зазначеного соціального феномену протягом років незалежності України тощо.

Метою статті є визначення особливостей політичних цінностей молоді в Україні на основі даних соціологічних досліджень в умовах державної незалежності та аналіз потенціалу зазначеного феномену на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. За визначенням Організації Об'єднаних Націй, підлітки – це особи віком від 10 до 19 років, а молодь – особи віком від 15 до 24 років, що не позбавляє країн-членів права мати інші визначення. Спільно підлітків та молодь називають «молоді люди». Цей термін може застосовуватися до різних вікових груп віком до 34 років (Становище молоді в Україні, 2019).

Молодь найбільшою мірою піддається зовнішнім впливам, оскільки є необтяженою суперечливим досвідом минулого. На порозі соціальної зрілості молоді люди перебувають у стані

особливого активного пошуку і відбору цілей, життєвих перспектив, шляхів і способів їхнього досягнення (Бажан, 2006, с. 7). Молодь найбільше тяжіє до цінностей самовираження, а отже є потенційним агентом змін. Опитування показують, що нові покоління українців успадковують «батьківські» (традиційні) цінності й водночас виробляють сучасні (постмодерністські). Упродовж усіх років незалежності у трійку лідерів їхніх життєвих пріоритетів входять сім'я, друзі, робота, вільний час, відстають релігія та політика (Балакірева, 2011).

Закордонні вчені визначили покоління «Y» – «мілленіали», які були народжені у проміжку 1980–1995 рр., й що відрізняються від попередніх поколінь ставленням до дійсності, орієнтацією у суспільно-політичному просторі й на ринку праці, адаптацією до швидких змін, принципами взаємодії (Klös, 2016, s. 9). Наступні покоління молоді дуже інакші – тому що ростуть зі смартфонами в руках. Це доводить одне з сучасних досліджень британської дослідниці Хлої Комбі «Покоління Z: їхні голоси, їхні життя» про те, якою є цифровізована молодь. Вона є відірваною від традиційних структур, політичної реальності, медійної реальності, модних трендів: нинішня молодь починає реальність із себе, а її авторитетами найчастіше є успішні блогери (Combi, 2015).

Українське (та й не тільки) суспільство схильне пов'язувати надії на краще майбутнє з молодим поколінням, а прихід молоді у політику (за уявленнями – активної, освіченої, прогресивної) – з позитивними змінами в країні; зміну поколінь – з остаточним відходом від радянського способу мислення й підходів («доки не зміниться покоління – нічого не зміниться») (Молодь, політика та ідентичність: які вони, молоді українці, і чого очікувати від них?, 2020).

Всеукраїнське опитування 2017 р. продемонструвало, що молодь України – 65 % – здебільшого не цікавилася політикою (Українське покоління Z: цінності та орієнтири, 2017).

Нинішнє покоління молоді вільніше й водночас аполітичніше від попередніх поколінь. За даними соціологічних служб, на парламентських виборах 2019 р. рівень активності молоді наблизився до мінімуму, й ця тенденція на зниження явки виборців віком 18–29 років спостерігається вже більше 20 років. У 1998 р. на вибори до Верховної Ради України прийшли 67 % представників цього віку (за даними національних екзитполів). У 1999 р. ще менше – 61 %. У 2002 р. на парламентських виборах відзначилися 59 % української молоді. Й лише вибори 2004 р. продемонстрували явку 71 % молоді. Втім, на вибори Президента України 2014 р. з'явилися тільки 46 % молодих українців, на парламентські вибори – 37 %. На перший тур президентських виборів 2019 р. прийшло 40 %, на другий – 43 % (див. Кондратова, 2019).

Й другий Майдан 2013–2014 рр. не можна назвати молодіжною революцією. Рушійною силою Революції Гідності було покоління середнього віку, яке колись, у своєму молодому віці, зробило Революцію на граніті й Помаранчеву революцію (Молодь, політика та ідентичність: які вони, молоді українці, і чого очікувати від них?, 2020).

Соціальне дослідження 2019 р. виявило, що 72 % молоді вважають себе патріотами, 53,8 % спілкуються у родині українською мовою, 24,2 % готові захищати батьківщину зі зброєю в руках у разі мобілізації, 60,5 % готові захищати незалежність і територіальну цілісність України ненасильницькими методами (Молодь України – 2019, 2021).

На референдумі за незалежність України проголосували б «за» – 75 %, «проти» – 5 % (Україні – 29. Де ми зараз та куди прямуємо?, 2020).

На початку 2020 р. вступ до НАТО підтримувало 54 % молоді, позаблоковий статус – 22 %. Прихильне ставлення до демократії, принаймні як цінності, виявляли 75 % представників молодого покоління в порівнянні з 51 % серед старших поколінь. Молодь не дуже цікавиться громадсько-політичним життям. Інтерес до політики в молоді не вищий, ніж у решти, навіть дещо нижчий, ніж у середнього віку (Молодь, політика та ідентичність: які вони, молоді українці, і чого очікувати від них?, 2020).

Отже, з несподіваного: попри загальне уявлення про те, що молодь більш прогресивна й освічена, вона схильна до популістських поглядів. Світлана Конончук, керівник політичних програм УНЦПД зазначає: «Зараз молодь прийшла у парламент. Але сказати що є зміни у підходах до управління, відкритості у системі управління, до того, щоб мати системну комунікацію з різними суспільними групами – вони не простежуються настільки, як хотілося б. Чи здатна молодь діяти новим чином? На жаль, ні. Молодь, яка приходить у політику, не має

стільки досвіду, знань і об'єднаної готовності, щоб протиставити щось олігархічному впливу на державну систему» (Молодь, політика та ідентичність: які вони, молоді українці, і чого очікувати від них?, 2020).

У 2023 р., вже під час повномасштабного вторгнення РФ, соціальне дослідження впливу війни на молодь довело, що доволі низькою є участь молоді у політичних партіях та спілках. Менше ніж 1 % опитаних є активними членами (-кинями) політичних партій / спілок, 2 % належать до них, але не беруть участі у заходах. Лише 7 % молоді відвідують заходи таких об'єднань, при цьому не належачи до них. Більшість респондентів (-ок) (84 %) взагалі не планують долучатися до політичних партій або спілок (Вплив війни на молодь України, 2023, с. 63).

Також з'ясувалося, що більш ніж половина (62 %) молодих людей не розглядають для себе можливість долучатися до ЗСУ. Серед них можуть бути і ті, хто не планує взагалі доєднатися до ЗСУ, і ті, хто не має проактивної позиції, але може доєднатися, якщо їх мобілізують. У відповідях на запитання про плани долучитися до ЗСУ є різниця в розподілі за статтю. Серед жінок не розглядають таку можливість 83 %, а серед чоловіків – 41 %. Водночас 37 % молодих чоловіків або розглядають можливість долучитися до лав ЗСУ (10 %), або робили такі спроби (18 %), або ж зараз проходять службу (9,3 %). Серед молодих жінок таких 4 %. Учасники (-ці) висловлювали різне ставлення до мобілізації. Частина з них вважають, що будуть більш корисними в тилу, що мобілізувати мають в першу чергу тих, хто має відповідний досвід. Інші зазначали, що розглядали можливість долучитися до ЗСУ, але поки не готові це зробити або планують в майбутньому за потреби. Переважна більшість молоді (72 %) вважають, що вони готові долучатися до процесу відновлення у своїй громаді. При цьому лише 1 % відповіли, що вже це роблять (Вплив війни на молодь України, 2023, с. 64, 65).

Молодь – національний продукт, тож потрібно створювати підстави, щоб вона навчилася ставати до оборони питомих цінностей українського суспільства – і національних, і громадянських, і сімейних (Кизенко, 2015, с. 37). І це повинно відображуватися у конкретних діях молодого покоління.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, абсентеїзм, як і раніше, є притаманним молоді України. Патріотичні почуття проявляються тільки теоретично, але у наявності прослідковується тенденція до неготовності молоді, у тому числі й чоловічого населення, захищати незалежність України.

Потрібно створювати комунікаційний супровід усіх заходів щодо залучення молоді до різноманітних активностей, що пов'язані із захистом батьківщини. Гарно було б активно використовувати соціальні мережі, зокрема, найбільш популярні інформаційні канали серед молоді: телеграмм, youtube, інстаграм. Органам влади будь-якого рівня та іншим стейкхолдерам, які працюють із молоддю, зокрема з питань молодіжної політики, доречно диверсифікувати канали комунікації (наприклад, використовувати не тільки офіційний сайт) та працювати з актуальними каналами для молодих людей. Крім цього, для інформування і залучення молодих людей можна звертатися й до закладів освіти, з якими можуть бути налагоджені партнерства.

Слід зауважити, що подальші дослідження політичних цінностей молоді України є актуальними і доречними, оскільки вони вимагають подальшого аналізу та глибокого наукового вивчення заради успішного існування нашої країни.

Література

- Бажан А.К. Проблемний портрет молодої людини. *Дзеркало тижня*. 2006. № 8. С. 7-8.
- Балакірева О.М., Бондар Т.В., Головенько В.А. Ціннісні орієнтації сучасної молоді України (за результатами досліджень) : Інформаційна брошура. К. : СПД Соколянський А.Ю, 2011. 23 с.
- Бліхар М.П. Ціннісні орієнтації студентської молоді України: соціологічний аналіз проблеми. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2011. Вип. 5. С. 116-125.
- Бурцева І.І. Формування у студентської молоді цінностей і особистісних смислів життя у навчально-виховному процесі класичного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Луганськ, 2012. 284 с.
- Вплив війни на молодь України / Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Київ, 2023. 77 с.
- Євтух М.Б. Проблеми виховання молоді в світлі Християнського вчення. *Вісник православної педагогіки*. 2008. № 1. С. 10-12.

- Кизенко В. Громадянська освіта і виховання – основа громадянського суспільства. *Біологія і хімія в рідній школі*. 2015. № 1. С. 34-37.
- Кондратова В.В. #ВладаЦеМи. Чому Україною до цього часу керує покоління СРСР. 16 червня 2019 р. *ЛІГА.net Новини* : вебсайт. URL: <https://ua-news.liga.net/politics/articles/>.
- Молодь України – 2019. 03.08.2021. URL: <https://inmol.org/vseukrainske-sotsiologichne-doslidzhennia-molod-ukrainy-2019/>.
- Молодь, політика та ідентичність: які вони, молоді українці, і чого очікувати від них? 16.02.2020. URL: <https://uacrisis.org/uk/molod-polityka-ta-identychnist-yaki-vony-molodi-ukrayintsi-i-chogo-ochikuvaty-vid-nyh>.
- Становище молоді в Україні. Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. Київ, 2019. 80 с.
- Сухомлинська О.В. Рефлексії до генезу духовності в контексті виховання: на шляху до синтезу парадигм. *Історико-педагогічний альманах* : Наукове видання. 2005. Вип. № 1. С. 5-29.
- Україні – 29. Де ми зараз та куди прямуємо? 21.08.2020. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraini-29-de-my-zaraz-ta-kudy-priamuiemo>.
- Українське покоління Z: цінності та орієнтири. 22.11.2017. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/>.
- Combi C. *Generation Z: Their Voices, Their Lives*. Hutchinson, 2015. 303 с.
- Klös H.-P., Rump J., Zibrowius M. *Die neue Generation: Werte, Arbeitseinstellungen und unternehmerische Anforderungen* Roman Herzog Institute. Nr. 29. München, 2016. 36 S. URL: https://www.ibe-ludwigshafen.de/download/arbeitschwerpunkte-downloads/generationenmix/RHI_Diskussion_29_Web.pdf.

References

- Bazhan, A.K. (2006). Problemnyi portret molodoi liudyny [Problematic portrait of a young man]. *Dzerkalo tyzhnia*, 8, 7-8 [in Ukrainian].
- Balakirieva, O.M., Bondar, T.V., & Holovenko, V.A. (2011). Tsinnisni oriiientatsii suchasnoi molodi Ukrainy (za rezultatamy doslidzhen) [Value orientations of modern youth of Ukraine (based on research results)] : Informatsiina broshura. 23 [in Ukrainian].
- Blikhar, M.P. (2011). Tsinnisni oriiientatsii studentskoi molodi Ukrainy: sotsiologichniy analiz problemy [Value orientations of student youth of Ukraine: sociological analysis of the problem]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*, 5, 116-125 [in Ukrainian].
- Burtseva, I.I. (2012). Formuvannya u studentskoi molodi tsinnosti i osobystisnykh smysliv zhyttia u navchalno-vykhovnomu protsesi klasychnoho universytetu [The formation of values and personal meanings of life in student youth in the educational and educational process of a classical university]. *Candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].
- Volosevych, I., Kohut, I., Zherobkina, & T., Nazarenko, Yu. (2023). Vplyv viiny na molod Ukrainy [The impact of the war on the youth of Ukraine], 77 [in Ukrainian].
- Yevtukh, M.B. (2008). Problemy vykhovannya molodi v svitli Khrystyianskoho vchennia [Problems of educating young people in the light of Christian teachings]. *Visnyk pravoslavnoi pedahohiky*, 1, 10-12 [in Ukrainian].
- Kyzenko V. (2015). Hromadianska osvita i vykhovannya – osnova hromadianskoho suspilstva [Civic education and upbringing is the basis of civil society]. *Biologhiia i khimiiia v ridnii shkoli*, 1, 34-37 [in Ukrainian].
- Kondratova, V.V. (2019). #VladaTseMy'. Chomu Ukrainoiu do tsoho chasu keruie pokolinnia SRSR [We are in power. Why Ukraine is still ruled by the generation of the USSR], Retrieved from URL: <https://ua-news.liga.net/politics/articles/> [in Ukrainian].
- Molod Ukrainy – 2019 [Youth of Ukraine – 2019]. (2021). Retrieved from URL: <https://inmol.org/vseukrainske-sotsiologichne-doslidzhennia-molod-ukrainy-2019/> [in Ukrainian].
- Molod, polityka ta identychnist: yaki vony, molodi ukraintsi, i choho ochikuvaty vid nykh? [Youth, politics and identity: what are they like, young Ukrainians, and what to expect from them?]. (2020). Retrieved from URL: <https://uacrisis.org/uk/molod-polityka-ta-identychnist-yaki-vony-molodi-ukrayintsi-i-chogo-ochikuvaty-vid-nyh> [in Ukrainian].
- Stanovyshche molodi v Ukraini. Analitichnyi zvit, skladenyi Robochoiu hrupoiu OON u spravakh molodi [The position of youth in Ukraine. Analytical report compiled by the UN Working Group on Youth]. (2019). Kyiv, 80 [in Ukrainian].
- Sukhomlynska, O.V. (2005). Refleksii do genezu dukhovnosti v konteksti vykhovannya: na shliakhu do syntezy paradyhm [Reflections on the genesis of spirituality in the context of education: on the way to the synthesis of paradigms]. *Istoryko-pedahohichniy almanakh*, 1, 5-29 [in Ukrainian].
- Ukraini – 29. De my zaraz ta kudy priamuiemo? [Ukraine – 29. Where are we now and where are we going?]. (2020). Retrieved from URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukraini-29-de-my-zaraz-ta-kudy-priamuiemo> [in Ukrainian].

Ukrainske pokolinnia Z: tsinnosti ta oriientyry [Ukrainian generation Z: values and guidelines]. (2017). Retrieved from URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriientyry/> [in Ukrainian].

Combi, C. (2015). Generation Z: Their Voices, Their Lives, 303 [in English].

Klös, H.-P., Rump, J., Zibrowius, M. (2016). Die neue Generation: Werte, Arbeitseinstellungen und unternehmerische Anforderungen Roman Herzog Institute, 29, 36. Retrieved from URL: https://www.ibe-ludwigshafen.de/download/arbeitschwerpunkte-downloads/generationenmix/RHI_Diskussion_29_Web.pdf [in German].

Анотація

Редькіна Г. М. Політичні цінності молоді в Україні: чи є трансформація? – Стаття.

Статтю присвячено аналізу наукової проблеми політичних цінностей молоді України. Зазначається, що дослідження політичних цінностей української молоді є досить доречним і актуальним у межах як теоретико-методологічних проблем, так і практичних завдань вітчизняної політології на сучасному етапі розвитку суспільства України, особливо в період війни.

Здійснюється аналіз політичних цінностей молоді України у роки перед війною, а також визначення стану політичних цінностей української молоді під впливом війни.

За результатами соціальних та соціологічних досліджень розглянута динаміка політичних цінностей молодих громадян України. Вказується на те, що політичні цінності молоді в країні перебувають на останніх місцях у свідомості юного покоління. Молодь є відірваною від політичної реальності, починаючи реальність із себе, а її авторитетами найчастіше є успішні блогери.

Відзначено, що навіть під впливом війни молоді українці не проникаються політичними цінностями, хоча й їхня громадянська активність дещо покращилася тоді, коли відчулася загроза батьківщині. Зазначено, що молодь України знаходиться у ситуації абсентеїзму, наявності антагоністичних цінностей та устремлінь.

Надано висновки та розглянуто перспективи щодо наукового вивчення політичних цінностей молоді України на сучасному етапі суспільного розвитку. Рекомендовано створювати комунікаційний супровід усіх заходів щодо залучення молоді до різноманітних активностей, що пов'язані із захистом батьківщини. Відзначається, що потрібно активно використовувати соціальні мережі, зокрема, найбільш популярні інформаційні канали серед молоді: телеграмм, youtube, інстаграм. Органам влади будь-якого рівня та іншим стейкхолдерам, які працюють із молоддю, зокрема з питань молодіжної політики, доречно диверсифікувати канали комунікації та працювати з актуальними каналами для молодих людей тощо.

Ключові слова: політичні цінності, молодь України, війна, абсентеїзм, політика, низька політична участь.

Summary

Redkina H. M. Political values of youth in Ukraine: is there a transformation? – Article.

The article is devoted to the analysis of the scientific problem of the political values of the youth of Ukraine. It is noted that the study of the political values of Ukrainian youth is quite appropriate and relevant within the limits of both theoretical and methodological problems and practical tasks of domestic political science at the current stage of the development of Ukrainian society, especially during the war.

The analysis of the political values of the youth of Ukraine in the years before the war is carried out, as well as the determination of the state of the political values of the Ukrainian youth under the influence of the war.

Based on the results of social and sociological research, the dynamics of political values of young citizens of Ukraine are considered. It is pointed out that the political values of youth in the country are at the last place in the minds of the young generation. Young people are detached from political reality, starting reality from themselves, and their authorities are often successful bloggers.

It was noted that even under the influence of the war, young Ukrainians are not imbued with political values, although their civic activity improved somewhat when the threat to the homeland was felt. It is noted that the youth of Ukraine is in a situation of absenteeism, the presence of antagonistic values and aspirations.

Conclusions are provided and prospects for the scientific study of the political values of the youth of Ukraine at the current stage of social development are considered. It is recommended to create communication support for all measures to involve young people in various activities related to the protection of the homeland. It is noted that it is necessary to actively use social networks, in particular, the most popular information channels among young people: Telegram, YouTube, Instagram. Authorities at any level and other stakeholders working with young people, in particular on youth policy issues, should diversify communication channels and work with relevant channels for young people, etc.

Key words: political values, youth of Ukraine, war, absenteeism, politics, low political participation.